

Mer om naturvärden i energivedshögar: resultat från Sydsvenska höglandet

I Fauna och Flora nr 4 (2015) beskriver Bert Andersson och Göran Rönning naturvärden i form av värdefulla lövträd, döda träd, och rödlistade arter på träd som avverkats för biobränsle i Dalarna. Det gäller sälgar, aspar och arter som lunglav som påträffats i vältor. Bilden att sådana avverkningsar är relativt vanliga stämmer med en undersökning vi genomförde hösten 2013 i Götalands skogar. Undersökningen

finns redovisad i detalj i pdf-nyhetsbrevet *Bland ekar och arter* nr 9, som finns på Frank Götmarks hemsida på Göteborgs universitet (skriv hans namn i sökmotor). Götmark och Jenny Leonardsson uppmärksammade också detta problem, som började dyka upp för 7–8 år sedan, i tidskriften *Biodiverse* (nr 2/2011). Biobränsle har länge tagits ut som s.k. GROT (grenar och toppar, ”ris”) på hyggen, men det som kallas

En 350 meter lång trave av energived, bestående av främst döda eller rötade barrträd, björk, ek och asp. Kalmar län, juli 2012. Foto: Frank Götmark

energived (även brännved) är rundvirke, precis som massaved och timmer, som också staplas i vältor vid skogsbilväg för vidare transport (eller för hemved).

Ibland kan det vara fel att beteckna energived med lövträd som ett problem, eftersom lövträdsvolymen rätt länge ökat i landet, inte minst i Götaland, och uttagen kan vara hållbara så länge som god naturvårdshänsyn tas vid avverkningar. Vi ville knyta uttagen till just själva avverkningarna; såvitt vi vet är vår undersökning den enda som försökt göra detta. Vi studerade Sydsvenska höglandet, och bara avverkningar på privata skogsägares marker – en stor och viktig grupp, som dessutom har mindre möjligheter att själva undersöka naturvärden. Vi jämförde funna uttag (högar vid skogsbilväg) med hänsynen som tagits vid den funna avverkningen intill (både slutavverkningar och gallringar). Även volymen av massa- och timmerhögar kvantifierades vid varje avverkning, och vi fann att energiveden utgjorde 7 % av allt avverkat rundvirke på höglandet; söder därom (Skåne, Blekinge), och i mer lövrika trakter (som vi undvek i inventeringen), är sannolikt siffran högre.

Precis som Andersson & Rönning skriver dominerar lövträd och död ved i energivedsvältorna. I vårt fall bestod energivedsvirket, sammantaget, främst av död barrved (39 % av volymen, nästan bara gran) och levande lövträd, framför allt björk (28 %) men även ek (16 %) och asp (5 %). De två senare trädslagen var, eller är avsevärt vanligare i energivedshögarna än i skogslandskapet. Vid höga energivedsuttag fanns mindre kvarlämnad hänsyn på slutavverkningens öppna ytor. Vi beräknade också hur mycket hänsynen skulle ha ökat om avverkade värdefulla träd istället hade lämnats kvar. För ek hade antalet träd ökat från i snitt 2–3, till i snitt 11–12 träd per ha; för asp en ökning från i snitt 1–2, till 4–5 träd per ha. Bland våra mest värdefulla lövträd har aspen lägst ”formellt” skydd, åtminstone söder om Limes Norrlandicus (den biologiska norrlandsgränsen): bara 1 %, räknat på skyddad volym av trädslagets totala volym (se Götmark,

Svensk Botanisk Tidskrift, Suppl. 2010, tabell 7). Som jämförelse kan nämnas att 15 % av bokvolymen är skyddad, vilket beror på att boken förekommer i rena bestånd, som naturvärden fokuserat på – aspen är spridd bland barrträden. Aspen förefaller avverkas friskt även i Dalarna (se Andersson & Rönningss beskrivning), men bör sparas i mycket större utsträckning över hela landet (70 % av volymen finns söder om Limes Norrlandicus – i norr reducerade sannolikt stat och bolag aspen rejält under 1900-talet).

Vi vill också framhålla att det mest ovanliga vid slutavverkningarna var döda lövträd. De fanns knappt alls, vare sig i energivedshögarna eller på avverkningarna. Lövträd kapas som bekant från röjnings- till gallringsstadiet, eftersom de konkurrerar med barrträden. Enstaka döda björkar skapas som högstubbar, men högstubbarna domineras av gran. De döda lövträdens svaga förekomst i uppväxt (”avverkningsmogen”) produktionsskog borde undersökas mer.

Ett skäl till uttagen av energived under de senaste tio åren är ökningen i det pris som skogsägaren får, eller fick från och med 2006 och framgent (se vår uppsats i Nyhetsbrevet). Nu är situationen oklar om energivedsuttagen, eftersom kraftvärmeverken i större utsträckning eldas med sopor och andra bränslen (t.o.m. kol) än skogsbränsle. Situationen kan dock snabbt förändras – särskilt om vedråvaran utnyttjas som biodrivmedel i framtiden. Det finns all anledning för naturvårdare att hålla ögonen öppna och göra lokala undersökningar. Naturligtvis är inte avverkningar av träd med rödlistade arter acceptabla; inte heller är uttag av död ved acceptabel – enligt den instruktion som t.ex. SÖDRA har, och som certifieringen föreskriver, så ska död ved lämnas vid avverkningar (särskilda bestämmelser gäller vid barkborreangrepp).

Ett tack till Energimyndigheten för bidrag till vår undersökning. ■

Frank Götmark, Jonny Daborg

E-post för kontakt: frank.gotmark@bioenv.gu.se